

جور دیگر باید دید

تمرین های متفاوت ریاضی

پاسخ ها

خسرو داودی، آرش رستگار

هفتمی ها، فصل پنجم: شمارنده ها و اعداد اول

پاسخ مسئله ۱:

الف) اعداد مربع کامل بین ۱ تا ۱۰۰:

$$1-4-9-16-25-36-49-64-81-100$$

$$3=3-1=2^2-1=(2-1)(2+1)=(1)(3)$$

$$8=9-1=3^2-1=(3-1)(3+1)=(2)(4)$$

$$5=9-4=3^2-2^2=(3-2)(3+2)=(1)(5)$$

$$15=16-1=4^2-1=(4-1)(4+1)=(3)(5)$$

$$12=16-4=4^2-2^2=(4-2)(4+2)=(2)(6)$$

$$7=16-9=4^2-3^2=(4-3)(4+3)=(1)(7)$$

$$24=25-1=5^2-1=(5-1)(5+1)=(4)(6)$$

$$21=25-4=5^2-2^2=(5-2)(5+2)=(3)(7)$$

$$16=25-9=5^2-3^2=(5-3)(5+3)=(2)(8)$$

$$9=25-16=5^2-4^2=(5-4)(5+4)=(1)(9)$$

$$35=36-1=6^2-1=(6-1)(6+1)=(5)(7)$$

$$32=36-4=6^2-2^2=(6-2)(6+2)=(4)(8)$$

$$27=36-9=6^2-3^2=(6-3)(6+3)=(3)(9)$$

$$20=36-16=6^2-4^2=(6-4)(6+4)=(2)(10)$$

$$11=36-25=6^2-5^2=(6-5)(6+5)=(1)(11)$$

$$48=49-1=7^2-1=(7-1)(7+1)=(6)(8)$$

$$45=49-4=7^2-2^2=(7-2)(7+2)=(5)(9)$$

$$40=49-9=7^2-3^2=(7-3)(7+3)=(4)(10)$$

$$33=49-16=7^2-4^2=(7-4)(7+4)=(3)(11)$$

$$24=49-25=7^2-5^2=(7-5)(7+5)=(2)(12)$$

$$13=49-36=7^2-6^2=(7-6)(7+6)=(1)(13)$$

$$63=64-1=8^2-1=(8-1)(8+1)=(7)(9)$$

$$60=64-4=8^2-2^2=(8-2)(8+2)=(6)(10)$$

$$55=64-9=8^2-3^2=(8-3)(8+3)=(5)(11)$$

$$48=64-16=8^2-4^2=(8-4)(8+4)=(4)(12)$$

$$39=64-25=8^2-5^2=(8-5)(8+5)=(3)(13)$$

$$28=64-36=8^2-6^2=(8-6)(8+6)=(2)(14)$$

$$15=64-49=8^2-7^2=(8-7)(8+7)=(1)(15)$$

$$80=81-1=9^2-1=(9-1)(9+1)=(8)(10)$$

$$77=81-4=9^2-2^2=(9-2)(9+2)=(7)(11)$$

$$72=81-9=9^2-3^2=(9-3)(9+3)=(6)(12)$$

$$65=81-16=9^2-4^2=(9-4)(9+4)=(5)(13)$$

$$56=81-25=9^2-5^2=(9-5)(9+5)=(4)(14)$$

$$45=81-36=9^2-6^2=(9-6)(9+6)=(3)(15)$$

ب) اعداد مکعب کامل بین ۱ تا ۱۰۰:

$$1-8-27-64$$

$$63=64-1=4^3-1=(4-1)(4^2+4+1)=(3)(21)$$

$$56=64-8=4^3-2^3=(4-2)(4^2+4+2)=(2)(28)$$

$$37=64-27=4^3-3^3=(4-3)(4^2+4+3)=(1)(37)$$

$$26=27-1=3^3-1=(3-1)(3^2+3+1)=(2)(13)$$

$$19=27-8=3^3-2^3=(3-2)(3^2+6+2)=(1)(19)$$

$$7=8-1=2^3-1=(2-1)(2^2+2+1)=(1)(7)$$

ج)

$$65=64+1=4^3+1=(4+1)(4^2-4+1)=(5)(13)$$

$$72=64+8=4^3+2^3=(4+2)(4^2-4+2)=(6)(12)$$

$$91=64+27=4^3+3^3=(4+3)(4^2-4+3)=(7)(13)$$

$$28=27+1=3^3+1=(3+1)(3^2-3+1)=(4)(7)$$

$$35=27+8=3^3+2^3=(3+2)(3^2-6+2)=(5)(7)$$

$$9=8+1=2^3+1=(2+1)(2^2-2+1)=(3)(3)$$

د) و ه) روشن هستند.

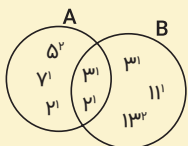
پاسخ مسئله ۲:

الف) ک.م.م و ب.م.م دو عدد به شکل $q_1^{\beta_1} \dots q_s^{\beta_s}$ و $p_1^{\alpha_1} \dots p_k^{\alpha_k}$ را

تعریف کنید و بعد حالت خاص توان های α_i و β_j ها برابر با

یک را در نظر بگیرید.

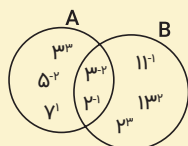
ب) مشابه مثال زیر عمل کنید.

$$a=2^1 \times 3^1 \times 5^2 \times 7^1$$

$$b=2^1 \times 3^2 \times 11^1 \times 13^2$$

ج) مشابه مثال زیر عمل کنید.

$$a=2^1 \times 3^2 \times 5^2 \times 7^1$$

$$b=2^1 \times 3^2 \times 11^1 \times 13^2$$

یعنی در هر عدد اول مشترک بین a و b توان کمینه را در اشتراک قرار دهید و بعد با توان هایی مثبت در خارج از اشتراک

در اجتماع مجموعه‌های با اعضای با تکرار ۱ تکررها جمع نمی‌شوند بلکه ما کمترین گرفته می‌شود. روابط دموگن می‌گویند:

$$A \cup (B \cap C) = (A \cup B) \cap (A \cup C)$$

$$A \cap (B \cup C) = (A \cap B) \cup (A \cap C)$$

بنابراین هر دو عمل نسبت به هم توزیع پذیرند. و لذا با جمع و ضرب فرق اساسی دارند. چون رابطه توزیع پذیری زیر در مورد اعداد درست نیست.

$$a + bc \neq (a+b)(a+c)$$

پاسخ مسئله ۶.

اگر داشته باشیم $a = p_1^{\alpha_1} \dots p_k^{\alpha_k}$ ، $b = p_1^{\beta_1} \dots p_k^{\beta_k}$ ، $c = p_1^{\gamma_1} \dots p_k^{\gamma_k}$ که در آن α_i ، β_i و γ_i بزرگتر یا مساوی صفر هستند، تعریف کنید

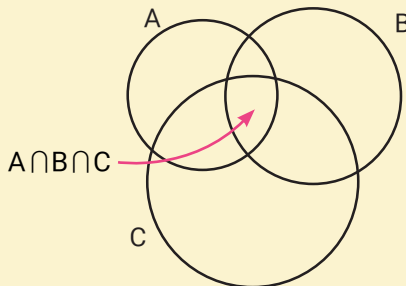
$$(a, b, c) = p_1^{\min\{\alpha_1, \beta_1, \gamma_1\}} \dots p_k^{\max\{\alpha_k, \beta_k, \gamma_k\}}$$

$$[a, b, c] = p_1^{\max\{\alpha_1, \beta_1, \gamma_1\}} \dots p_k^{\max\{\alpha_k, \beta_k, \gamma_k\}}$$

در این صورت $[a, b, c] = [[a, b], c]$ زیرا:

$$\max\{\alpha_i, \beta_i, \gamma_i\} = \max\{\max\{\alpha_i, \beta_i\}, \gamma_i\}$$

برای اتحاد مربوطه از نمودار ون استفاده کنید.

$$\#A + \#B + \#C - \#A \cap B - \#B \cap C - \#A \cap C + \#A \cap B \cap C = \#A \cup B \cup C$$

برای اثبات تساوی بررسی کنید هر ناحیه چند بار در دو طرف تساوی شمرده شده است. متناظر با تساوی بالا رابطه زیر برقرار باشد:

$$abc(a, b, c) = [a, b, c](b, c)(a, b)(a, c)$$

حال درستی این تساوی را ثابت کنید. ابتدا آن را به یک عبارت دربارهٔ ما کمترینها و مینیممها تبدیل کنید:

$$\alpha_i + \beta_i + \gamma_i + \min\{\alpha_i, \beta_i, \gamma_i\} = \max\{\alpha_i, \beta_i, \gamma_i\} + \min\{\alpha_i, \beta_i\} + \min\{\alpha_i, \gamma_i\} + \min\{\beta_i, \gamma_i\}$$

حال این تساوی مربوط به ما کمترینها و مینیممها را چگونه ثابت می‌کنید؟ ابتدا درستی آن را با عددگذاری بررسی کنید.

آن را جبران کنید.

پس اگر $a = p_1^{\alpha_1} \dots p_k^{\alpha_k}$ و $b = p_1^{\beta_1} \dots p_k^{\beta_k}$ دو عدد گویا باشند که α_i و β_i اعداد صحیح هستند، تعریف می‌کنیم:

$$(a, b) = p_1^{\min\{\alpha_1, \beta_1\}} \dots p_k^{\min\{\alpha_k, \beta_k\}}$$

$$[a, b] = p_1^{\max\{\alpha_1, \beta_1\}} \dots p_k^{\max\{\alpha_k, \beta_k\}}$$

توجه کنید که هنوز تساوی زیر برقرار است:

$$ab = (a, b)[a, b]$$

پاسخ مسئله ۳.

اگر I_1, \dots, I_k بازه‌های با طول‌های دوه‌دو نامساوی باشند تعریف می‌کنیم:

$$I_1^{\alpha_1} \dots I_k^{\alpha_k} = \underbrace{I_1 \times \dots \times I_1}_{\text{بار } \alpha_1} \times \dots \times \underbrace{I_k \times \dots \times I_k}_{\text{بار } \alpha_k}$$

در این صورت هر حاصل ضرب از بازه‌ها به شکل بالا تجزیه می‌شود.

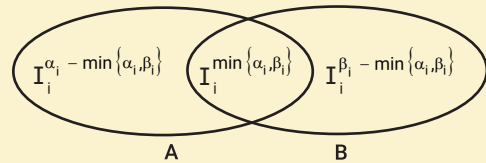
اگر $A = I_1^{\alpha_1} \dots I_k^{\alpha_k}$ و $B = I_1^{\beta_1} \dots I_k^{\beta_k}$ که در آن $\alpha_i \geq 0$ و $\beta_i \geq 0$ آنگاه تعریف می‌کنیم.

$$(A, B) = I_1^{\min\{\alpha_1, \beta_1\}} \dots I_k^{\min\{\alpha_k, \beta_k\}}$$

$$[A, B] = I_1^{\max\{\alpha_1, \beta_1\}} \dots I_k^{\max\{\alpha_k, \beta_k\}}$$

توجه کنید که باز هم $A \times B = (A, B) \times [A, B]$

(ب) اگر بازه به طول a_i را I_i بنامیم که در آن a_i ها متفاوتند، نمودار ون به شکل زیر خواهد بود. در اینجا $\alpha_i \geq 0$ و $\beta_i \geq 0$

توجه کنید که داریم: $A = I_1^{\alpha_1} \dots I_k^{\alpha_k}$ و $B = I_1^{\beta_1} \dots I_k^{\beta_k}$ توان I_i در $A \cup B$ برابر $\alpha_i + \beta_i - \min\{\alpha_i, \beta_i\} = \max\{\alpha_i, \beta_i\}$ خواهد بود که همان است که می‌خواستیم.

(ج) اگر $A, B \subseteq \mathbb{R}$ اعضای $x \in A \cap B$ اگر تکرار x در A برابر a_x و تکرار آن در B برابر b_x باشد، تکرار آن در $A \cap B$ را $\min\{a_x, b_x\}$ بگیریید و تکرار در $A \cup B$ برابر $\max\{a_x, b_x\}$ خواهد بود.

پاسخ مسئله ۴.

قرار دهید $(a^m b^n c^k, a^m b^n c^k) = a^{\min\{m, m\}} b^{\min\{n, n\}} c^{\min\{k, k\}}$ در $[,]$ به جای \min قرار دهید \max . در این صورت رابطه $\min\{a, b\} + \max\{a, b\} = a + b$ از رابطه $(x, y)(x, y) = xy$ نتیجه می‌شود.

پاسخ مسئله ۵.

همان روشی که در قسمت (ج) مسئله ۳ پیش گرفتیم برای هر دو مجموعه A و B کار می‌کند.

$$AB = \{x \in A \cup B \mid a_x + b_x \text{ برابر باشد}\}$$

هشتمی‌ها، فصل چهارم، جبر و معادله

پاسخ مسئله ۱.

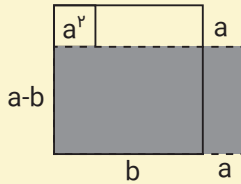
فرض کنید $a = \alpha_1[P_1] + \alpha_2[P_2] + \dots + \alpha_k[P_k]$ و $b = \beta_1[P_1] + \beta_2[P_2] + \dots + \beta_k[P_k]$ که در آن $\alpha_i \geq 0$ و $\beta_i \geq 0$ در این صورت تعریف کنید

$$ab = (\alpha_1 + \beta_1)[P_1] + (\alpha_2 + \beta_2)[P_2] + \dots + (\alpha_k + \beta_k)[P_k]$$

در مورد عددهای گویا همین تعریف برقرار است تنها α_i و β_i عددهای صحیح دلخواه هستند.

پاسخ مسئله ۲.

برای شکل‌های مربوطه در وبگاه جئوجبرا (geogebra) جست‌وجو کنید.

پاسخ مسئله ۳.

الف) اگر $P(x,y) = x^2 - y^2 = 0$ آنگاه $P(y,y) = y^2 - y^2 = 0$

اگر $Q(x,y) = x^3 - y^3 = 0$ آنگاه $Q(y,y) = y^3 - y^3 = 0$

اگر $P(x,y) = (x-y)H(x,y) = 0$ آنگاه $P(y,y) = (y-y)H(y,y) = 0$

اگر $P(x,y)$ را یک چندجمله‌ای برحسب x فرض کنیم می‌توانیم آن را با الگوریتم تقسیم چندجمله‌ای‌ها بر $(x-y)$ تقسیم کنیم و باقی‌مانده یک چندجمله‌ای برحسب y خواهد بود.

$$P(x,y) = (x-y)H(x,y) + K(y)$$

اگر $P(y,y) = 0$ به این معنی است که $K(y) = 0$ یعنی: $(x-y) | P(x,y)$

ب) اثبات مشابه قسمت الف است. در حالت خاص اگر $P(x,y) = x^3 + y^3$ آنگاه $P(-y,y) = (-y)^3 + y^3 = 0$

$$x^n - y^n = (x-y)(x^{n-1} + x^{n-2}y + \dots + xy^{n-2} + y^{n-1}) \quad \text{ج}$$

$$x^n + y^n = (x+y)(x^{n-1} - x^{n-2}y + \dots - xy^{n-2} + y^{n-1})$$

عبارت دوم فقط برای n فرد برقرار است. مثلاً به سادگی می‌توان دید

$$x^2 + y^2 \neq (x+y)(x+y)$$

پاسخ مسئله ۴.

الف) در اینجا k عددی صحیح و مثبت است. اگر $k=0$ قرار دهید $k=1$ در این صورت تعریف می‌کنیم

$$(\alpha_1 I^{k_1} + \dots + \alpha_r I^{k_r})(\beta_1 I^{l_1} + \dots + \beta_s I^{l_s}) =$$

$$\alpha_1 \beta_1 I^{k_1+l_1} + \dots + \alpha_i \beta_j I^{k_i+l_j} + \dots + \alpha_r \beta_s I^{k_r+l_s}$$

جمع و ضرب مانند اعداد صحیح رفتار می‌کند، شرکت‌پذیری جمع و ضرب و توزیع‌پذیری ضرب نسبت به جمع و قرینة جمعی و عضو خنثای جمع و ضرب همه وجود دارند یا برقرارند.

ب) اگر توان‌های $k_i \geq 0$ مثبت یا صفر باشند $\alpha_1 I^{k_1} + \dots + \alpha_r I^{k_r}$ معادل $\alpha_1 x^{k_1} + \dots + \alpha_r x^{k_r}$ خواهد بود که همان مفهوم چندجمله‌ای است.

ج) این دو ساختار متناظرند و فرقی ندارند. هر عبارت در یکی به عبارتی در دیگری ترجمه می‌شود. اما مفهوم ریشه چندجمله‌ای در صورت‌بندی هندسی وجود ندارد.

پاسخ مسئله ۵.

چون ترتیب حروف در یک کلمه مهم است و حروف جابه‌جا نمی‌شوند، تعریف ک.م.م و ب.م.م ممکن نیست. اما اگر تعریف مهم نباشد یعنی: 'دال' الف^۲میم = مدام آنگاه ک.م.م و ب.م.م به سادگی تعریف می‌شوند.

نهمی‌ها، فصل چهارم، توان و ریشه

پاسخ مسئله ۱.

الف) در اینترنت جست‌وجو کنید.
ب) از ماشین‌حساب برای توان‌های کوچک ۱۰ استفاده کنید. برای توان‌های بزرگ‌تر از ضرب کردن نامساوی‌های کوچک‌تر کمک بگیرید.
ج) از قسمت ب به سادگی این قسمت نیز قابل محاسبه است.

پاسخ مسئله ۲.

وجوه مکعب k بُعدی به شکل قسمتی از $\partial | \times |^{k-1}$ هستند. پس $(k-1)$ بُعدی هستند.
 $\partial^k = \partial | \times |^{k-1} \cup | \times \partial | \times |^{k-2} \cup \dots \cup |^{k-1} \times \partial |$
پس $2k$ وجه $(k-1)$ بُعدی داریم. مثلاً مربع دو وجه یک بُعدی و مکعب سه وجه دو بُعدی دارد.
تعداد رأس‌ها 2^k است. مثلاً مربع ۴ رأس و مکعب ۸ رأس دارد. از هر رأس k یال می‌گذرد و هر یال دوبار شمرده می‌شود. پس تعداد یال‌ها $\frac{k \cdot 2^k}{2} = k \cdot 2^{k-1}$ است. برای مثال در مربع $4 = 2 \times 2^{2-1}$ یال و در مکعب $12 = 3 \times 2^{3-1}$ یال داریم.

پاسخ مسئله ۳.

الف)

$$x = a\sqrt{b+a\sqrt{b+\dots}}$$

$$\left(\frac{x}{a}\right)^2 = b+x$$

$$x^2 = ba^2 + a^2x$$

$$x^2 - a^2x - ba^2 = 0$$

$$\Delta = \frac{a^4 \pm \sqrt{a^4 + 4ba^2}}{2}$$

ب)

$$x = a\sqrt[3]{b+a\sqrt[3]{b+\dots}}$$

$$\left(\frac{x}{a}\right)^3 = b+x$$

$$x^3 = ba^3 + a^3x$$

$$x^3 - a^3x - ba^3 = 0$$

ج)

$$x = a\sqrt[n]{b+a\sqrt[n]{b+\dots}}$$

$$\left(\frac{x}{a}\right)^n = b+x$$

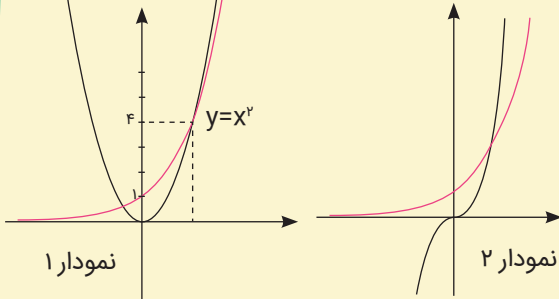
$$x^n = ba^n + a^n x$$

$$x^n - a^n x - ba^n = 0$$

برای n فرد همیشه یک ریشه داریم. برای n زوج باید شرایطی بقرار باشد.

پاسخ مسئله ۴.

معادله $2^x = x^2$ به جز ۲ و ۴ یک جواب منفی هم دارد. در حالت $2^x = x^2$ اگر n زوج باشد مشابه نمودار ۱ است. اما اگر n فرد باشد تنها دو ریشه مثبت داریم. به حالت $2^x = x^3$ در نمودار ۲ توجه کنید.

پاسخ مسئله ۵.

نکته این است که عددهای نزدیک صفر هر چه به توان می‌رسند کوچک‌تر و کوچک‌تر می‌شوند و اعداد نزدیک به یک، اما کوچک‌تر از آن هر چه به توان می‌رسند به یک نزدیک‌تر و نزدیک‌تر می‌شوند. عددهای بزرگ‌تر از یک با به توان رسیدن عددهای بسیار بزرگ تولید می‌کنند.

پاسخ مسئله ۶.

2^x با تغییر متغیر $x=2y$ به 4^y تبدیل می‌شود.

2^y با تغییر متغیر $y=2z$ به 8^z تبدیل می‌شود.

2^z با تغییر متغیر $z=2k$ به 16^k تبدیل می‌شود.

پس نمودارهای $2^x, 4^x, 8^x$ و 16^x با تجانس موازی محور x ها به هم می‌روند. در مورد نمودارهای a^x, a^{2x}, a^{4x} و a^{8x} همین برقرار است.

پاسخ مسئله ۷.

نمی‌توان انتخاب کرد. هر کدام را آ بگیرید دیگری می‌شود. این دو ریشه با هم فرقی نمی‌کنند.
انتخاب ریشه مثبت معادله $x^2=1$ چنین مشکلی ندارد چون عددهای حقیقی مرتب هستند.

پاسخ مسئله ۸.

اگر $Z \neq 1$ می‌دانیم $Z^p=1$ پس $Z^i = (Z^p)^{i/p} = 1^i = 1$ انتظار داشتن p ریشه متمایز برای معادله $Z^p=1$ داریم. اگر این ریشه‌ها تکراری باشند برای $i \neq j$ ، $Z^i = Z^j$ پس $Z^{i-j} = 1$ اما $0 < i-j < p$ پس اگر قرار دهیم $i-j=k$ داریم $Z^k=1$ برای یک $k < p$ حال p را بر k تقسیم می‌کنم و باقی‌مانده $2 < k$ به دست می‌آید که مثبت است. چون p عددی اول است. پس با محاسبه می‌توان دید $Z^2=1$ و همین‌طور الی آخر تا وقتی بتوانیم نشان دهیم $Z=1$. پس ریشه‌ها متمایزند. در حالت $p=2$ داریم $Z^2=1$ و ریشه‌ها ۱ و -۱ هستند و تناقضی نیست.